

Solidaritet i krise

Civilsamfundsaktivisme under "flygtningekrisen"

Jørgensen, Martin Bak

Published in:
Paradigmeskiftets konsekvenser

DOI (link to publication from Publisher):
[10.2307/jj.5590545.17](https://doi.org/10.2307/jj.5590545.17)

Creative Commons License
CC BY-NC-SA 4.0

Publication date:
2023

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Jørgensen, M. B. (2023). Solidaritet i krise: Civilsamfundsaktivisme under "flygtningekrisen". I *Paradigmeskiftets konsekvenser: Flygtninge, stat og civilsamfund* (s. 303-323). Aarhus Universitetsforlag.
<https://doi.org/10.2307/jj.5590545.17>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Chapter Title: Solidaritet i krise Civilsamfundsaktivisme under “flygtningekrisen”

Chapter Author(s): Martin Bak Jørgensen

Book Title: Paradigmeskiftets konsekvenser

Book Subtitle: Flygtninge, stat og civilsamfund

Book Editor(s): Mikkel Rytter, Sarah-Louise J. Mortensen, Susanne Bregnbæk, Zachary Whyte

Published by: Aarhus University Press. (2023)

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/jj.5590545.17>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This book is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-NC-SA 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>. Funding is provided by 3.F. Medie- og Kulturfond; Det Danske Institut i Damaskus; Politiken-Fonden; Sportgoodsfonden.

Aarhus University Press is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Paradigmeskiftets konsekvenser*

Solidaritet i krise

Civilsamfundsaktivisme under “flygtningekrisen”

Martin Bak Jørgensen

I september 2015 blev den såkaldte flygtningekrise også en realitet i Danmark. Efter at “krisen” tidligere var blevet opfattet som noget, der primært foregik på de græske øer, i Østeuropa eller på tyske togstationer, blev den med ét tydelig i Danmark. De første dage i september krydsede en større gruppe flygtninge grænsen mellem Tyskland og Danmark. En stor del af dem havde ikke til hensigt at blive i Danmark og tog i stedet for turen til fods ad motorvej E47 til Sverige (Agustín og Jørgensen 2019). Indenfor et døgn havde 500 flygtninge krydset grænsen, hvilket fik de svenske myndigheder til at indføre grænsekontrol. På trods af deres relativt begrænsede antal blev situationen af politikere og pressen beskrevet som “kaotisk” og “ude af kontrol” (Róin 2016). Mens antallet af asylansøgninger, Danmark modtog i løbet af 2015, var meget lavere end i Sverige, var stigningen i asylansøgninger mærkbar (Agustín og Jørgensen 2019). Under “krisens” højdepunkt i november 2015 vurderede dansk politi, at mellem 7.500 og 11.000 mennesker krydsede ind i Danmark fra Tyskland hver uge.

Da antallet af mennesker med flygtningebaggrund, der bevægede sig op gennem Europa, steg i efteråret 2015, reagerede danske politikere og integrationsmyndigheder på tre måder. For det første ved at indføre ændringer i de asyl- og integrationspolitiske rammer med det formål at afskrække nyankomne. Hvis forholdene for nyankomne asylansøgere ikke var imødekommende, ville andre potentielle asylansøgere måske se andre steder hen. For det andet ved at udvikle nye initiativer, der skulle fremme hurtigere integration på arbejdsmarkedet. Det indbefattede for eksempel, at nye asylanter skulle være i arbejdsprøvning indenfor én måned. For det tredje ved at øge antallet af integrationsinitiativer fra lokale aktører. Forbindelserne mellem de tre typer af politiske initiativer gjorde – og gør stadig – at “afskrækkende foranstaltninger” (Suárez-Krabbe, Lindberg og Arce-Bayona 2018) næsten ikke kan skelnes fra integrationsbestræbelser. Samlet set har de sidste to årtier efterladt et meget lille rum til at byde flygtninge og migranter velkomne

i Danmark. Allerede før flygtningekrisen er flygtninge blevet konstrueret som en særligt problematisk gruppe, der ikke har gjort sig fortjent til beskyttelse og velfærdsydelse, alene på grund af deres status (Jørgensen og Thomsen 2016). “Krisen” skabte nye spændinger i befolkningen mellem dem, der kaldte på en mere imødekommende politik, og dem, der kaldte på flere restriktioner. I sidste ende førte de politiske vinde til politiske tiltag, der har gjort livet sværere for både flygtninge og migranter. Det er blevet vanskeligere at opnå permanent ophold og senere statsborgerskab, og myndighederne lægger samtidig stor vægt på udvisning og hjemsendelse. Det sidste er blevet yderligere betonet med indførelsen af “paradigmeskiftet”, som er omdrejningspunktet for denne antologi. Det bureaukratiske system har skabt flere hindringer for familiesammenføringer, mens de sociale ydelser til nyankomne er blevet reduceret. Flygtningekrisen førte dog også til en stærk humanitær mobilisering og udvikling af solidaritetspraksisser. Det er udgangspunktet for dette kapitel. Hvordan blev “krisen” mødt af de sociale bevægelser og civilsamfundet i 2015, og hvordan har disse indsats ændret sig, siden paradigmeskiftet blev vedtaget? Civilsamfundets indsats blev også anerkendt og brugt af både nationale og lokale myndigheder. De danske kommuner fandt eksempelvis forskellige samarbejdsmodeller med de lokale venligbogrupper. Venligboerne blev som nationalt netværk den både største og vigtigste aktør i civilsamfundet og mødet med nyankomne flygtninge i 2015 og frem. Den overordnede restriktive politiske retning, vi er vidne til her, har dog også medført en intensiveret politisering og øget polarisering mellem tilhængere af en restriktiv tilgang på den ene side og en mere gæstfri og imødekommende kultur på den anden. En polarisering, som paradigmeskiftet har fået til at vokse yderligere.

Kapitlet fokuserer på nye former for solidaritet og civilsamsfundsaktivisme, som de udviklede sig i relation til flygtningekrisen i 2015. Kapitlet sætter fokus på bevægelsen Venligboerne og diskuterer aktionsformer og interne skillelinjer. Kapitlets første del belyser samspillet med andre aktører i civilsamfundet og relationen til lokale kommunale aktører i forbindelse med flygtningekrisen. Bevægelsen er siden 2015 gået i forskellige retninger, hvilket paradigmeskiftet også har haft en stor indvirkning på. Kapitlets anden del ser derfor på udviklingen af Venligboerne i tiden efter “krisen” og en ny situation karakteriseret ved paradigmeskiftet.

Jeg diskuterer først de begrebsmæssige rammer, kapitlet anvender, og her i særdeleshed en forståelse af solidaritet som forandringskraft. Efter disse

refleksioner beskriver jeg solidaritetsbevægelsen i Danmark samt fremkomsten og udviklingen af Venligboerne som en social bevægelse som følge af flygtningekrisen. Efterfølgende undersøger jeg, hvordan paradigmeskiftet har påvirket Venligboernes arbejde og selvforståelse, samt spørger ind til, hvilken plads Venligboerne har i det danske samfund i dag.¹

Solidaritet som forandringskraft

Kapitlets teoretiske ramme bygger primært på solidaritetsbegrebet. Her opfatter jeg solidaritet som en relationel praksis, som noget omstridt, det vil sige, at det kan udfordre den politiske konsensus; det dukker stærkt op i øjeblikke med konjunkturer såsom den økonomiske krise, flygtningekrisen (både den i 2015 og frem, og det vi ser nu i forbindelse med den russiske invasion af Ukraine og den medfølgende flygtningeproblematik), klimakrisen og sundheds-/COVID-19-krisen. Solidaritet er i min forståelse en samlende praksis, i den forstand at den kan skabe nye kollektive identiteter, der overskrider hierarkier og dikotomier mellem “os” og “dem”. Solidaritet kan bane vejen for nye alliancer mellem aktører, der ikke tidligere har haft noget tilfælles. Endelig kan solidaritet hjælpe med nye forestillinger og fortællinger om, hvordan samfundet *kunne* se ud, og den kan hjælpe med at udvikle forestillinger om lighed og inklusion i konkrete praksisser (Agustín og Jørgensen 2019; Featherstone 2012; Fischer og Jørgensen 2021). Solidaritetsbegrebet gør det muligt at analysere, hvordan kampe kombineres på tværs af forskellige kategorier, såsom klasse, etnicitet og køn, og skabe nye fællestræk (Herrera 2013). Den form for solidaritet, jeg beskriver her, tager udgangspunkt i sociale bevægelser og den dagsorden, sådanne har for at skabe et mere inkluderende samfund, når det kommer til spørgsmålet om sameksistens mellem minoritets- og majoritetsdanskere. Det er ikke et forsøg på at beskrive solidaritet som et “venstrefløjsfænomen”, da vi også finder solidaritetspraksisser på højrefløjen, men det er en progressiv definition, i den forstand at inklusiv solidaritet her ses som noget positivt. Dermed adskiller progressiv solidaritet sig fra den form for kollektiv identitet, der også findes blandt indvandrerkritiske og deciderede fremmedfjendske bevægelser, som mere betoner solidaritet “med vores egne”. Denne form for solidaritet betragtes her som reaktionær og indadvendt. Der er altså en forskel på de to former – noget, jeg andetsteds har betegnet som en distinktion mellem håb og nostalgi (Norocel, Hellström og Jørgensen 2020).

Politisering og afpolitisering

En central dikotomi i forståelsen af sociale bevægelser og solidaritet er den mellem politisering og afpolitisering. Politisering betyder her at tilskrive handlinger og engagement en aktiv politisk karakter. Det at hjælpe flygtninge kan gå fra at være et rent humanitært anliggende til at blive opfattet som en politisk handling, eftersom det kan beskrives som en modstand mod det etablerede politiske system og den gældende politik. Omvendt kan handlinger, der tidligere har været beskrevet som havende en politisk karakter, blive afpolitiseret og blive opfattet som en del af det etablerede system.

Sociologen della Porta har undersøgt forholdet mellem muligheder for deltagelse via de etablerede politiske kanaler og politisering og fremfører en relationel tilgang i denne henseende: "Tilgængelige politiske muligheder påvirker de politiske aktørers reaktioner generelt på bevægelseskrav og påvirker dermed sociale bevægelser strategiske valg. Desuden påvirker tilgængeligheden (eller manglen) af materielle og symbolske ressourcer valget af radikale repertoarer" (2018: 461, egen oversættelse). Oversat til praksis betyder det, at mobiliseringerne i mange tilfælde risikerer at miste energien, når nogle former for protester vanskeliggøres gennem juridiske forhindringer eller ligefrem kriminaliseres og ulovliggøres. For eksempel blev initiativer, der byggede på civil ulydighed, såsom at transportere flygtninge fra Syddanmark til Sverige, for at de kunne søge asyl, minimeret, da de personer, der udførte sådanne handlinger, oplevede retsforfølgelse (Lassen 2018). Omvendt finder vi også eksempler på, hvordan kriminaliseringen af redningsaktioner i Middelhavet (*search and rescue operations*) har ført til en generel politisering af solidaritetsarbejdet.

Uitermark og Nicholls definerer politisering som det "at tage en eksplicit antagonistisk holdning mod eksisterende institutioner, værdier og praksisser. For at politisere er det nødvendigt at træde ud af tingenes eksisterende orden og dømme situationer ud fra standarder og værdier, der er undertrykt eller utænkkelige i situationens umiddelbarhed" (2014: 974, egen oversættelse). Denne inkluderende og optimistiske definition afspejler også Swyngedouws argument om, at "alle kan indtage politikens rum, hvis de beslutter sig for at gøre det" (2009: 605, egen oversættelse). Virkeligheden kan dog være mere kompleks – politisering i sig selv fører ikke nødvendigvis til mobilisering. For at blive til mobilisering kræver det solidaritet. Kampagner som "alle har ret til at være her" har et politiserende potentiale ved at sætte spørgsmålstejn ved de ekskluderende præmisser for nationalt statsborgerskab og nationens

forrang i tildelingen af status og rettigheder (Lambert og Swerts 2019; Swyngedouw 2014), især når de flyder sammen med andre sociale kampe.

På den anden side kan diskursive skifter indenfor bevægelser føre til afpolitiseringsprocesser. Eksempelvis kan man argumentere for, at tilbage-rulningen af solidaritet (*Wir schaffen das* – som udtrykt af den tidligere tyske kansler Angela Merkel) som primært en politisk udfordrende praksis til fordel for afpolitiserede humanitære rammer, der vekslede mellem medlidenhed og national stolthed, var en af de faktorer, der resulterede i indskrænkningen af et solidaritetsrum i Tysklands tilfælde (se Kleres 2018). Endelig kan kriminaliseringen af “dissens” tvinge sociale bevægelser til at afpolitisiere deres rammer og institutionalisere sig selv som apolitiske NGO’er.

I kapitlets næste del vil jeg anvende disse begrebsmæssige forståelser til at lave en læsning af solidaritetsbevægelsen i Danmark, som den udviklede sig med og efter flygtningekrisen fra 2015 og frem.

Solidaritetsbevægelsen i Danmark

Indvandrerorganisationer har traditionelt set haft en svag rolle i det danske samfund og har haft ringe indflydelse på det politiske system (se for eksempel Tøgeby 2003).² Det samme kan siges om de få alliancer mellem indvandrere og majoritetsdanskere, som er mobiliseret i løbet af de sidste fire til fem årtier (Mikkelsen 2001, 2011). De har ikke været stærke, hvad enten det drejer sig om antal, ressourcer eller vedholdenhed (Jørgensen 2009). Først siden slutningen af 2000’erne har vi set stærke og ikke mindst vedvarende mobiliseringer med potentiale for social forandring.

Der har været nogle få eksempler tidligere, hvor vi kan identificere forskellige solidaritetsnetværk opstå. Et af disse var den såkaldte “mexicanersag” i 1977 (Toubøl 2015). Manglen på juridiske rettigheder for udlændinge vakte oprør og førte til en af de første solidaritetsmobiliseringer med udlændinge i en indvandrerrettighedskoalition. Den politiske udvikling i 1980’erne førte til forskellige stramninger af loven, som igen førte til nye mobiliseringer. Den måske mest kendte var Komitéen Flygtninge Under Jorden, der blev oprettet i 1985. Den eksisterer stadig, men er siden blevet omdøbt til Refugees Welcome. Selvom det er svært at tale om én bevægelse, kan vi i slutningen af 1990’erne og begyndelsen af 2000’erne se et kludetæppe af mindre grupper og netværk, der udgør et samlet flygtningesolidaritetsnetværk. Koalitionen omfatter både lokale “bottom-up”-initiativer rundtom i

landet og etablerede NGO'er som Amnesty International, Mellemfolkeligt Samvirke og lignende aktører.

Flygtningekrisen som samlende moment

Som det også skete andre steder, ansporede flygtningekrisen til stærke mobiliseringer herhjemme. Europas ydre grænser blev så at sige flyttet til Danmark. Inden da havde danske solidaritetsaktivister taget til navnlig Grækenland for at deltage i solidaritetsarbejde (se Stevens 2016), og nogle havde endda etableret NGO'er og solidaritetsnetværk på de græske øer, der støttede og stadig støtter lokale netværk og hjælper flygtninge, der krydser ind fra Tyrkiet. Da tilstrømningen af flygtninge til Danmark voksede, voksede også vreden overfor og uenigheden med statens politikere og institutioner, der ikke gav flygtningene den nødvendige støtte. I den fremspirende solidaritetsbevægelse blev "krisen" ikke indrammet som en flygtningekrise, men først og fremmest som en humanitær og politisk krise. Hvor staten og politikerne reagerede med reguleringer, restriktioner og hårdhed, reagerede dele af civilsamfundet med støtte og venlighed. Netværket, der opstod her, havde en heterogen sammensætning – i denne fase ekstremt fragmenteret og ikke konstitueret som ét netværk, men mere lig det, græske aktivister i store træk betegner "folk i solidaritet" (Agustín og Jørgensen 2019).

Den indledende indsats havde en støttende og imødekommende karakter og foregik hovedsageligt ved landets sydlige grænser og togstationer i København og Aarhus. Som sådan lignede det den "velkommenkultur", der var opstået i Østrig, Tyskland, Italien og andre steder. Et vigtigt træk her er, at netværket udviklede sig i fravær af både statslige myndigheder og traditionelle NGO'er. Det var eksempelvis "humanitære smuglere", læger, tolke og kokke, der organiserede transport, lægehjælp og mad (Róin 2016). Samtidig kunne man se netværket overskride grænser mellem majoritets- og minoritetsgrupper og skabe nye alliancer. En af de frivillige, Samir, fortalte eksempelvis følgende i et interview til en dansk avis: "Det var primært brune, der hjalp med at få folk videre. De andre var gode til at skaffe førstehjælp og tilladelser. Vi havde hands on" (citeret fra Róin 2016). Det er rigtigt, at et større antal mennesker med indvandrerbaggrund fra hovedstaden var blandt de første, der tog til grænsen for at hjælpe. De var konstant i frontlinjen. Nogle af dem tilhørte såkaldte "bander" i København og var vant til at forholde sig til politiet. Færdigheder, der kom til nytte, når man forsøgte at

aflede opmærksomheden fra de strandede flygtninge og dermed kunne give andre solidaritetsaktivister og frivillige en chance for at hjælpe dem videre. Men i virkeligheden deltog hundredvis af mennesker med både indvandrer- og ikke-indvandrerbaggrund i den “humanitære smugling”. Hundredvis af dem er siden blevet idømt bøder (Witte 2016). Ifølge udlændingelovens § 59, stk. 8, er det ulovligt at tilbyde transport til indvandrere eller hjælpe dem med husly eller mad under ulovligt ophold i Danmark. Dette opfattes som menneskehandel og kan medføre bøder eller fængsel i op til to år.

En af de sager, der fik stor opmærksomhed, var sagen mod et byråds-medlem i Aarhus fra Enhedslisten, der sammen med et andet partimedlem husede to afrikanske mænd på vej til Norge (Nielsen 2016). De blev begge frifundet i august 2016. Samir, som er nævnt ovenfor, udtalte herom: “Det var et kludetæppe af mennesker. Lav og høj. Rig og mindre rig. Brun og hvid. Det var folk, jeg aldrig troede, jeg skulle se sådan et sted, i sådan en situation” (citeret fra Róin 2016). Det, der er vigtigt at lægge mærke til her, er, at den kollektive identitet, der voksede ud af den fælles solidaritet, åbnede op for handlingsrepertoarer såsom civil ulydighed og transport af mennesker på tværs af grænser, som de involverede aldrig før havde deltaget i. En 70-årig selverklæret bedstemor, der var blandt de hundredvis af mennesker, der blev dømt for menneskesmugling, udtalte til *The Washington Post*: “Jeg er stolt af, hvad jeg gjorde, og vil aldrig fortryde at have gjort det” (Witte 2016, egen oversættelse). En central arrangør af solidaritetsnetværket, der lavede frivilligt solidaritetsarbejde på Hovedbanegården i København, skrev ligeledes i et brev til *The Washington Post*: “Det var en politisk sag, hvor vi følte, at vi for en gangs skyld kunne bidrage. En sag, hvor *vi* kunne gøre en forskel. Vi vil aldrig gøre noget, der går imod vores samvittighed – selv hvis staten forlanger det” (Róin 2016, egen oversættelse og kursivering). Viet her er vigtigt, da det illustrerer den spirende solidaritet på tværs af etniske og sociale skillelinjer. Samtidig taler Samir også som en indvandrer fra Nørrebro i København, der normalt tilskrives stereotyper som at bestå af “indvandrerghettoer” med kriminelle og arbejdsløse beboere. Det illustrerer godt, hvordan grænser og grænsekontrol bliver bro for en ny inkluderende solidaritet.

Myndighedernes håndtering af situationen ved grænsen udgør et rum, hvor solidariteter genereres, og disse solidariteter igen kan skabe alternativer, som konsekvens af fraværet af en (solidarisk) stat. Det er klart, at situationen ikke kun fik folk til at handle i solidaritet med de nyankomne flygtninge.

Billederne fra grænsen og af flygtninge, der gik på motorvejen, polariserede snarere samfundet, og mange mennesker mente, at staten burde straffe de mennesker, der handlede i civil ulydighed. Politiske partier som Dansk Folkeparti har været afgørende for udviklingen af migrationspolitikken siden minimum 2001, og sidenhen er der kommet nye radikale højrepartier som Nye Borgerlige og Stram Kurs til. Udenfor de formelle politiske indflydelseskanaler finder vi også mennesker, der agerer negativt og kritisk overfor flygtninge, og mennesker, der handler i solidaritet med flygtninge. Et meget symbolsk billede på denne polarisering var billedet af en ældre mand – senere kendt som “spyttemanden” – der stod på en motorvejsbro og spyttede ned på flygtninge, der gik til fods på motorvejen mod Sverige (Larsen 2015).

Venligboerne

Det er i dette politiske landskab og i denne fornyede aktivisme, der begynder i september 2015, vi finder Venligboerne. Det skal bemærkes, at Venligboerne blot er én af de grupper i den spirende solidaritetsbevægelse, vi ser udvikle sig i løbet af de uger og måneder i 2015 – om end den er klart den største. Af andre grupper kan nævnes Fair Welcome, Unlimited Voices (tidligere de frivillige på Hovedbanegården), og ligeledes er etablerede organisationer som Refugees Welcome en del af bevægelsen.

Venligbo-bevægelsen begyndte i april 2013 med et lokalt initiativ for at forbedre trivslen for beboerne i den lille by Hjørring i Nordjylland. Grundlæggeren, Merete Bonde Pilgaard, så venlighed og gæstfrihed som en måde at transformere folks liv på i en positiv retning, ikke kun fordi det ville være “rart”, hvis folk var venligere overfor hinanden, men fordi, hævder hun, det at være ven og lytte til andre også er transformerende for den person, der ændrer sit eget syn på verden. Hun argumenterede for, at når folk holdt op med at tænke i negative termer om andre, kritisere og problematisere andres identiteter, handlinger osv., blev de selv lykkeligere (TV2 Nord 2017). Dette udgør fundamentet for Venligbo-bevægelsen, om end den organisatoriske tankegang og principperne bag rækker udover denne centrale søjle. Selvom disse værdier var det oprindelige udgangspunkt for bevægelsen, kan vi også se, hvordan disse oprindelige idéer har forgrenet sig til en meget bredere række af idéer, der kendetegner bevægelsen i dag (her fra Venligboernes Facebookside):

- At yde forskellige former for praktisk bistand såsom juridisk bistand, lægehjælp, sprogundervisning, jobsøgningshjælp, transport, hverdagsdonationer m.v.
- At skabe brede alliancer, herunder mellem både erfarne aktivister og folk, der er nye i solidaritetsarbejdet.
- At synliggøre problemerne med asylprocessen og integrationen i det danske samfund.
- At insistere på en humanitær tilgang, der er forskellig fra den ekskluderende tilgang fra staten, og at artikulere fællestræk mellem mennesker – både flygtninge og danskere.
- At udfordre de hegemoniske diskurser om flygtninge, i særdeleshed de rammer, der kalder flygtninge for farlige, usamarbejdsvillige, subversive eller værre.
- At udfordre den sunde fornuftstanke om, at “vi ikke kan lære noget af dem”.
- At lægge vægt på fortællinger, hvilket især forfatteren (nu tidligere medlem) Mads Nygaard har lagt vægt på – han ser dette som et integreret aspekt af at lære om flygtninge og opbygge relationer baseret på interpersonel kommunikation og intim viden om den anden (se Jørgensen og Olsen 2020).

Disse mål og handlingsmåder overskrider både kulturens og økonomiens grænser og skal forstås på baggrund af den fremherskende “frygtpolitik”, som Ruth Wodak har beskrevet (2015). En politisk linje, der udformer restriktive politikker på baggrund af forestillede fjendebilleder. Udformningen af flygtninge – og mere generelt flygtningekrisen – som en trussel mod både velfærdsstaten og den nationale kultur har på den ene side mobiliseret en stærk opbakning til anti-indvandringsholdninger og en foragt for flygtningene, men på den anden side skabt en modmobilisering af mennesker og grupper, der udfordrer denne ramme (Agustín og Jørgensen 2019). En sådan anfægtelse antager mange former og udføres af mange forskellige organisationer med forskellige mål og former for handling og praksis (Tilly 2008).

For Venligboernes vedkommende er det særligt vigtigt at fremhæve den “apolitiske” holdning, som i hvert fald indledende har hjulpet organisationen til at positionere sig centralt i det overordnede netværk. Apolitisk skal her forstås som en position, der ikke er tilknyttet partipolitik og heller ikke er fokuseret på krav om politiske forandringer. Samtidig adskiller bevægelsen

sig ved at stole på en gensidig udvekslingstilgang, hvor alle deltagere ses som begunstigede af den bagvedliggende filosofi om en gensidig interesse og nysgerrighed i mødet med den anden – en slags “selvets politik”. Andre forskere har anvendt udtrykket “hverdagsaktivisme” for at skelne mellem den særskilte tilgang til at ændre hjerter og sind fremfor formel politik (Chatterton og Pickerill 2010), som er et generelt træk ved de nye sociale bevægelser (Offe 1985).

Netværket spredte sig til flere lande over hele Europa: fra Italien til Grækenland og fra Østrig til Tyrkiet. I Danmark har medlemstallet oversteget 150.000, primært opgjort gennem Facebookgruppe-medlemskaber, et af bevægelsens primære organiseringsredskaber (Toubøl 2015). Selvom bevægelsen er centreret omkring dagligdags møder mellem mennesker, er Facebookgrupperne blevet et vigtigt redskab til udbredelsen af bevægelsen, og de er en integreret del af Venligbo-bevægelsens interne virke, hvor hver kommunal fraktion normalt skaber sit eget onlineforum (som subgrupper under den samlede bevægelse). Venligboerne er på mange måder billedet på en ny form for mobilisering gennem sociale medier, og det er svært at forestille sig, at bevægelsen skulle have fået en lignende succes (med bred mobilisering) uden sociale medier som Facebook. Bevægelsen er dog ikke udelukkende baseret på sådanne grupperinger. Der er også iværksat flere andre tiltag såsom Venligbo-caféer, der er etableret og bliver drevet udelukkende af frivillige, der bliver afholdt festlige arrangementer, man tilbyder hjælp til at lære dansk og til oversættelser, hjælp til at finde arbejde, indsamlinger og meget andet.

Venligboerne fremstår i årene 2015 til 2018 som en stærk aktør i civilsamfundet. Lokale grupperinger indgår på forskellig vis i et samarbejde med kommunerne og bliver på mange måder en del af den etablerede frivillighedssektor (som jeg vil diskutere yderligere nedenfor). Sideløbende med denne proces finder vi også nogle stigende interne skillelinjer. Dele af bevægelsen kræver mere aktiv politisk stillingtagen til de politiske rammer og realiteter og forsøger at mobilisere bevægelsen mod mere eksplicit politisk protest. Samtidig medfører denne politiske bevægelse, at andre igen melder sig ud, fordi de bare ønskede at “hjælpe” og ikke ønsker at indgå i et politisk projekt (Agustín og Jørgensen 2019). Paradigmeskiftet – med dets vægt på hjemsendelse og fjernelse af rettigheder – kan ses som medvirkende til at øge denne interne splittelse og kan derfor være en vigtig linse at læse også Venligbo-bevægelsen igennem.

Paradigmeskiftet og solidaritetsbevægelsen

Paradigmeskiftet bliver diskuteret indgående i denne bogs andre kapitler, men her vil jeg kort opridse de overordnede rammer og den øgede betoning af hjemrejse, som lovforslag L 140 medfører. Et såkaldt paradigmeskifte i udlændingepolitikken var det store ønske, Dansk Folkeparti havde med til finanslovsforhandlingerne i efteråret 2018. Lovforslaget blev godkendt med støtte fra Dansk Folkeparti og Socialdemokratiet i februar 2019 og trådte i kraft den 1. marts 2019.

Paradigmeskiftet er kort fortalt betegnelsen for en lang række lovændringer, der skal gøre op med, at 9 ud af 10 flygtninge ender med at blive i Danmark permanent. Målet er, at flygtninge skal sendes ud, når der er fredeligt nok i deres oprindelsesland. Loven ligner på den måde de tidligere tiltag, der blev indført under flygtningekrisen, i den forstand at den i høj grad også er tiltænkt at have en præventiv effekt. Det er juridisk set en vanskelig lov, idet "fredeligt nok" i hjemlande ikke er en simpel ting at definere, og det har efterfølgende vist sig, at Danmarks vurdering af, hvorvidt et oprindelsesland eller bestemte områder heri er fredelige nok, adskiller sig væsentligt fra både internationale organisationers og andre landes vurdering. Loven stipulerer, at hovedreglen skal være, at flygtninges og familiesammenførtes opholdstilladelse inddrages eller undlades forlænget, når det er muligt, medmindre det er i direkte modstrid med Danmarks internationale forpligtelse.

Udover inddragelse af opholdstilladelsen indeholder loven en række restriktioner, der angår familiesammenføring, meldepligt, indrejseforbud og adgang til at kunne stemme til lokalvalg. Et yderligere tiltag er at ændre navnet på integrationsydelsen til "selvforsørgelses- og hjemsendelsesydelse". Udover navneskiftet reduceres ydelsen også med 2.000 kr. pr. måned. Også her vil jeg argumentere for, at det er svært ikke at se reduktionen som led i en præventiv kampagne for overordnet at reducere antallet af nye asylansøgere. Reduktionen af ydelserne skal blandt andet afskrække potentielle asylansøgere og måske tilskynde herboende flygtninge til at rejse hjem; men reduktionen har også til hensigt at tilskynde udlændinge til at komme ud på arbejdsmarkedet. På den ene side er paradigmeskiftet et opgør med integrationstanken og et mål om kraftigt at øge antallet af hjemsendte – både frivilligt og ufrivilligt – men på den anden side er der også rester af en tidligere integrationsideologi til stede i forslaget. Det helt afgørende formål med loven er dog hjemsendelse.

I forbindelse med vedtagelsen udtalte daværende udlændinge- og integrationsminister Inger Støjberg:

Vi skal simpelthen have flere flygtninge til at vende tilbage, når de ikke længere har behov for vores beskyttelse [...]. Det er uholdbart, hvis vi både skal beskytte dem, der har brug for vores beskyttelse, men også skal beholde dem, der ikke længere har brug for vores beskyttelse. Så skal man selvfølgelig rejse hjem og bygge sit land op igen. (TV 2 2019; se også Rask denne bog)

Socialdemokratiets daværende ordfører Mattias Tesfaye bakkede op og kommenterede vedtagelsen som et først og fremmest kommunikativt skifte: “Folk bliver mødt med en mere ærlig besked om, at det er et midlertidigt ophold, de skal have i Danmark” (ibid.). Det er vigtigt for mit argument at ridse disse lovmæssige ændringer op, da de både direkte og indirekte får indflydelse på Venligboernes arbejde og selvforståelse. Paradigmeskiftet i parløb med en situation, hvor der ganske enkelt ankommer færre asylansøgere, skifter fokus fra en åbenlys opgave med at hjælpe og byde nyankomne velkomne til nu aktivt at skulle modvirke, at flygtninge og afviste asylansøgere hjemsendes. Spørgsmålet, vi må stille os, er, om bevægelsen kan rumme et sådant skifte. Før jeg forsøger at svare på dette spørgsmål, er det vigtigt at diskutere lidt mere indgående, hvorfor deportation kan påvirke bevægelsen i en sådan grad, at vi også kan tale om et bevægelsesmæssigt paradigmeskifte.

Deportation

Paradigmeskiftet i den danske lovgivning finder sted sideløbende med en global tendens mod illegalisering af indvandrere og en positionering af stadig flere afviste asylansøgere som udvisningsparate. Det er en tilgang, der afskriver disse personer som “flygtninge” og i stedet anskuer dem som folk, der ikke har reelle beskyttelsesbehov, som udtrykt af Inger Støjberg ovenfor. Martina Tazzioli og kollegaer (Tazzioli, Garelli og Genova 2018) har vist, hvordan folk, der er udvisningstruede, kæmper for retten til at modtage beskyttelse samt retten til at bestemme, *hvor* denne beskyttelse skal modtages; migranter ønsker ikke blot retten til at blive, men ønsker – ligesom dem, der nyder fulde borgerrettigheder – selv at bestemme, hvor deres bopælssted skal være. Det betyder, at også folk med flygtningestatus er parate

til at risikere en (relativt) sikker tilværelse i én stat for at leve i en anden, motiveret af en følelse af retfærdighed.

I Europas tilfælde har nogle forskere lokaliseret skabelsen af et “europæisk cirkulationsrum” (Karakayali og Rigo 2010) af udvisningstruede borgere som konstituerende for en voksende tendens til eksternaliserende grænser (Casas-Cortes, Cobarrubias og Pickles 2015). Som sådan kan produktionen af muligt udviste ikke ses som en afvigelse fra ellers liberale migrationsregimer, men konstituerende for skabelsen af nye ekskluderende kollektive identiteter i krisetider ved at påberåbe sig et scenario om voksende ulovligheder foretaget af migranter (De Genova 2013). Det mest konkrete eksempel på eksternalisering kombineret med en øget grad af deportation indenfor en europæisk kontekst finder sted i perioden efter 2015-2016. Her ser vi på den ene side humanitære (og til tider paternalistiske) diskurser om at tage imod rigtige “flygtninge” – det vil sige dem, der fortjener beskyttelse – fra den ene dag til den anden blive forvandlet til deres dialektiske modsætning, idet de blev udskiftet med billedet af den “ulovlige” og potentielt farlige “migrant”, hvilket resulterede i en stigning i antallet af deportationer i et land som Tyskland. På den anden side går denne proces hånd i hånd med foranstaltninger som eksternaliseringsaftalen mellem EU og Tyrkiet fra 2016, hvis præcedens kan findes i lignende aftaler, som den italienske regering og det afsatte libyske regime forhandlede nogle år tidligere. Et tydeligt eksempel på denne rekonfiguration vedrører den fysiske grænse mellem Danmark og Tyskland. Mens en togtur fra Danmark til Tyskland er en hverdagsagtig affære, gør paskontrollen, som Danmark har pålagt rejsende siden 2015, rejsen den modsatte vej stressende, ikke kun for migranter, men også racialiserede europæiske borgere, der i højere grad bliver set på med mistænksomhed af grænsepolitiet.

Politisering og nye skillelinjer

Det stigende fokus på hjemsendelse har også påvirket Venligboerne. Fra bevægelsens opstart betragtede Venligbo-bevægelsen, som tidligere skrevet, sig selv som apolitisk. Dette skal ikke kun forstås som et forsøg på at adskille bevægelsen fra ethvert partipolitisk tilhørsforhold, men også som udtryk for, at bevægelsen *ikke* ville kritisere regeringens politik, men snarere give praktiske løsninger på praktiske problemer. Denne holdning forårsagede dog en intern strid, da et stigende antal lokale grupper – især i København – argu-

menterede imod den afpolitiserende tilgang, idet de ønskede, at bevægelsen skulle engagere sig i at ændre de politiske rammer.

Denne afpolitiserende tendens blev imidlertid også aktivt fremmet af lokale myndigheder. Da kommunerne fik flygtninge allokeret efter den danske fordelingsmodel, samarbejdede de med lokale venligbogrupper. Selvom Venligboerne ikke formelt set er en NGO, men derimod et løst netværk af lokale grupper, har lokale myndigheder i mange tilfælde formaliseret samarbejderne. Dette førte til en vis professionalisering og NGO-isering af lokale grupper som serviceudbydere snarere end som en politisk mobiliserende kraft (O'Brien og Penna 1998). Problemstillingen vedrørende NGO-isering er dog kompleks. Samarbejde med frivillige organisationer kan også for de kommunale aktører være omkostningstungt, være forbundet med risici og have politiske konsekvenser. Samtidig er koopteringen af visse venligbogrupper heller ikke unik i sammenligningen med andre former for frivillighedsarbejde (se Kohl, Sandberg, Jørgensen og Shapiro denne bog).

I min læsning bidrog påvirkningen mod institutionalisering i dette konkrete tilfælde til at indskrænke rummet for en politisk udfordrende og kritisk solidaritet, hvilket igen førte til radikalisering af dele af bevægelsen, der modsatte sig denne kurs. Inden jeg diskuterer denne udvikling, er det dog også vigtigt at påpege, at paradigmeskiftet – og i særdeleshed Danmarks enegang i vurderingen af Damaskus-området som sikker hjemsendelsesdestination – også igangsætter en mobilisering af folk og bevægelser i solidaritet med flygtninge i civilsamfundet. Ikke kun i venligbogrupper, men også i grupper som Bedsteforældre for Asyl, NGO'er som Mellemløst Samvirke, blandt kunstnere og i antiracistiske grupper sker der en fornyet mobilisering med velkendte aktioner som demonstrationer under paroler som "Beskyt syrerne i Danmark – Syrien er ikke sikkert" og "Standt hjemsendelserne – støt de syriske flygtninge i Danmark", borgerforslag, breve til politikerne, debatindlæg og annoncer (se Mortensen denne bog).

Paradigmeskiftet leder i min forståelse til to sideløbende udfald. For det første ser vi en mindre del af bevægelsen udvikle mere radikale virkemidler i sin bestræbelse på at modarbejde hjemsendelser og vise solidaritet, også med udvisningstruede. For det andet ser vi en generel afmatning af bevægelsen både nationalt og lokalt, der er betinget af både paradigmeskiftets interne politisering af bevægelsen og en følelse af et mindre behov for bevægelsen, eftersom der ankommer færre nye flygtninge i årene 2018-2021. De næste to afsnit vil kort opridse disse to udfald.

Radikalisering og civil ulydighed

Som nævnt var mange mennesker indledende aktive i solidaritetsarbejde, der involverede civile ulydighedshandlinger såsom at skjule flygtninge og hente flygtninge og køre dem til Sverige. Andre ville hjælpe dem med at krydse Øresund i små både. Andre igen ville være vært for flygtninge i egne boliger i kortere eller længere perioder. Myndighederne retsforfulgte straks sådanne handlinger (Lassen 2018). Som også nævnt tidligere i kapitlet førte myndighedernes hårde reaktion dog hurtigt til en tilbagerulning af disse former for solidaritet. Polariseringen mellem "indvandringsrealister" og "humanister" uddybede den eksisterende sociale polarisering, med solidaritetsaktivister udkældt som "amoralske" og "landsforrædere" og Venligbo-bevægelsen karakteriseret som "Væmligboerne" i den offentlige debat. Denne sociale stigmatisering af solidaritetshandlinger på nationalt plan, kombineret med den førnævnte dynamik med afpolitisering og NGO-isering, skabte både en konflikt i Venligboerne selv og en politiseringsproces af dele af bevægelsen. I lyset af den konsensus om indvandringspolitikken, der var opstået i dansk politik, og fraværet af større opposition på nationalt plan begyndte lokale grupper at organisere sig indenfor bevægelsens udkant og radikaliserede deres handlingsrum i denne proces. Ved at bruge undergrupper fortsatte disse fraktioner med risikable handlinger med at hjælpe folk med at krydse grænserne samt indsamle penge til at hjælpe folk med at forlade Danmark.

To observationer kan gøres her. På den ene side blev disse handlinger af civil ulydighed ikke fremkaldt direkte af en kriminalisering af solidaritetsaktiviteter, men af kriminaliseringen af afviste asylansøgere og deporterede (Fischer og Jørgensen 2021; Suárez-Krabbe, Lindberg og Arce-Bayona 2018), specifikt gennem implementeringen af såkaldte "motivationsfremmende foranstaltninger", der sigter mod at gøre afviste asylansøgere liv utålelige. Mobiliseringen blev i dette tilfælde sat i gang af solidaritet med potentielle udvisningstruede som en relationel praksis, som aktivister har haft lettere ved at gennemføre på lokalt niveau fremfor nationalt niveau. Anti-deportationskampagner har en konstituerende rolle for solidaritetsaktivismen på det lokale niveau. Sådanne initiativer udspringer ikke af den centrale del af Venligbo-bevægelsen, men er resultatet af radikaleret solidaritet, der opstår lokalt, i takt med at lovgivningen og de politiske rammer strammes, og folk med flygtningebaggrund, som folk kender lokalt, pludselig risikerer hjemsendelse.

Afmatning – hvad skyldes det?

Venligboerne har overordnet set tabt pusten de sidste få år. Mange af de lokale grupper er lukket ned, og der er langt færre, der i dag er aktive i bevægelsen, end da den i 2016 var på sit højeste (Bjørn 2022). Der kan være mange grunde til dette, men én af dem er uden tvivl den interne splittelse indenfor Venligboerne selv (Agustín og Jørgensen 2019). Stifteren Merete Bonde Pilgaard forlod bevægelsen i 2018 og udtalte et par år senere til TV2 Nord: “Det, jeg syntes, jeg havde skabt, var pludselig så langt fra, hvad det blev opfattet som mange steder. Samtidig begyndte jeg at modtage trusler og trøelse hademails. Trusler, der var rettet mod mig og mine børn” (Heiberg 2021). Der er mange eksempler på lignende rationaler blandt eks-Venligbo-medlemmer (Jørgensen og Olsen 2020).

Dette kapitel indgår i en antologi om paradigmeskiftets betydning, og netop paradigmeskiftet mener jeg også påvirker afmatningen og delvist nedbruddet af Venligboerne, mens en anden grund kan være det faktum, at bevægelsens lokale medlemmer ikke oplever, der er brug for dem på samme måde længere. Man kan med en vis ret hævde, at paradigmeskiftet har haft til formål at få færre potentielle asylansøgere til landet og dermed også har mindsket behovet for, at Venligboerne tager imod nye flygtninge. Samtidig er de fleste af de (specielt) syriske flygtninge, der kom til Danmark fra 2015 og frem, selvkørende og i arbejde/uddannelse, hvorfor de ikke har de samme behov for hjælp og støtte. Hvis man som Venligbo-medlem aktivt fravælger at modvirke hjemsendelser og indgå i mere politiserede aktioner, er der derfor ikke noget rum for aktivt at engagere sig i solidaritetsarbejde.

En tredje grund til afmatningen har ikke reference til paradigmeskifte eller politiske skillelinjer, men skyldes COVID-19-pandemien. Eksempelvis fortæller flere lokale venligbogruupper i Nordjylland, at pandemien medførte ændrede vaner, som gjorde, at navnlig de ældre venligboer (som udgjorde majoriteten af de aktive medlemmer) holdt sig fra forsamlinger med mange deltagere. Det har gjort, at store grupper som Venligboerne i Frederikshavn og Hjørring i 2022 er lukket (Bjørn 2022; Frederiksen 2022).

Fremtidige perspektiver – solidaritetsbevægelsen og ukrainske flygtninge

I dette kapitel har jeg diskuteret, hvordan civilsamfundet har udviklet solidaritetspraksisser med hensyn til flygtninge under flygtningekrisen fra 2015 og fremad. Kapitlet har dels diskuteret de interne dynamikker for sådanne mobiliseringer og dels set på de organiseringer, der skete navnlig med udviklingen af Venligbo-netværket. Mit argument gennem kapitlet har været, at mobiliseringer står på skuldrene af tidligere erfaringer, og nye konflikter og konjunkturer kan både reaktivere og rekonfigurere de forskellige solidaritetsbevægelser og -netværk. En vigtig del af denne diskussion har handlet om at forstå de politiske skillelinjer, og hvilke betydninger sådanne kan have i en afpolitiserende retning, men i særdeleshed i en politiserende og endda radikaliserende retning. Den danske udlændingepolitik har længe været eksponent for en særligt restriktiv udgave i den europæiske politiske økonomi vedrørende asyl og flygtninge. Danmark har ikke været ene om yderligere at betone nødvendigheden af hjemsendelse som instrument og mål, men har gået enegang i eksempelvis sikkerhedsvurderingen af områder i Syrien. Paradigmeskiftet har været et nøglepunkt i denne udvikling. Det er derfor interessant, men også nødvendigt at se på, hvordan civilsamfundet og solidaritetspraksisser har responderet på dette skifte. Kapitlets anden del har kigget på, hvordan paradigmeskiftet har været medvirkende til at polarisere Venligbo-bevægelsen og skabe en mere politiseret fraktion af bevægelsen. Prisen for denne politisering har samtidig været en afmatning af bevægelsen, som skyldes manglende lyst til at indgå i en politisk orienteret bevægelse, men også faktorer, som har mindre at gøre med paradigmeskiftet. Det lavere antal asylansøgere siden 2018 har skabt et mindre behov for bevægelsens kerneaktiviteter. Samtidig gjorde COVID-19-pandemien det svært at opretholde aktivitetsniveauet, og bevægelsen er ikke kommet tilbage til tidligere tiders aktivitetsniveau efter pandemien. Hvad så nu? – kan man spørge. Har Venligboerne en fremtid, eller vil bevægelsen ligge som en gemt ressource, der kan aktiveres igen, hvis der bliver brug for den, eller som andre nye bevægelser kan stå på skuldrene af, når der på et tidspunkt sker nye mobiliseringer?

Spørgsmålet har fået ny relevans. I 2022 har flygtningeproblematikken fået et nyt fokus. Den russiske invasion af Ukraine har i skrivende stund sendt mere end 5,4 millioner mennesker på flugt fra Ukraine. Alene i april 2022 har Danmark modtaget et antal svarende til det samlede antal syriske flygtninge,

der kom i årene 2015-2018. Igen spiller civilsamfundet en stor rolle i at byde de mange ukrainske fordrevne velkommen, men det sker på en anden måde end under den tidligere flygtningekrise. Vedtagelsen af særloven af 16. marts 2022 betyder, at personer, der er fordrevet fra Ukraine, kan søge om opholdstilladelse uden forudgående asylbehandling. Dette betyder til dels, at de ukrainere på flugt ikke oplever samme behov for umiddelbar hjælp og heller ikke orienterer sig i større grad mod grupper som Venligboerne. De ukrainske fordrevne har for manges vedkommende netværk i Danmark, og særloven gør, at de langt hurtigere kan komme i arbejde, men også har flere økonomiske rettigheder. Solidaritetsbevægelserne i Danmark påpeger denne forskelsbehandling. Samtidig oplever nogle af de tilbageværende venligboergrupper, at nogle frivillige i grupperne ønsker netop at hjælpe ukrainere, men ikke andre. En lokal administrator af en venligbogruppe i Ringsted fortæller eksempelvis, at hun har “fået et par gode håndfulde henvendelser fra folk, der gerne ville være aktive i Venligboerne og hjælpe til – men de ville kun tilbyde deres hjælp til ukrainere og ikke nogen andre” (Bendtsen 2022), og følger op med at sige, at det er ærgerligt og ikke et samfundssyn, der harmonerer med Venligboernes menneskesyn. Ikke desto mindre er det en ny udfordring, som bevægelsen må forholde sig til, og noget, der kan mobilisere folk, der vil hjælpe, men også skabe nye skillelinjer, som udfordrer en inklusiv forståelse af solidaritet.

Litteratur

- Agustín, Óscar García og Martin Bak Jørgensen (2019). *Solidarity and the 'Refugee Crisis' in Europe*. Cham: Springer.
- Bendtsen, Mads Dam (2022). "Venligboer ærgrer sig over flygtninge på a- og b-hold". *Sjællandske Nyheder*, den 8. november 2022. <https://www.sn.dk/ringsted-kommune/venligboer-aergrer-sig-over-flygtninge-paa-a-og-b-hold/>.
- Bjørn, Anna Østergaard (2022). "Stribevis af Venligboernes lokalafdelinger lukker". *TV2 Nord*, den 4. august 2022. <https://www.tv2nord.dk/hjoerring/stribevis-af-venligboernes-lokalafdelinger-lukker>.
- Casas-Cortes, Maribel, Sebastian Cobarrubias og John Pickles (2015). "Riding Routes and Itinerant Borders: Autonomy of Migration and Border Externalization". *Antipode*, 47(4): 894-914.
- Chatterton, Paul og Jenny Pickerill (2010). "Everyday Activism and Transitions towards Post-Capitalist Worlds". *Transactions of the Institute of British Geographers*, 35(4): 475-490.
- De Genova, Nicholas (2013). "Spectacles of Migrant 'Illegality': The Scene of Exclusion, the Obscene of Inclusion". *Ethnic and Racial Studies*, 36(7): 1180-1198.
- della Porta, Donatella (2018). "Radicalization: A Relational Perspective". *Annual Review of Political Science*, 21: 461-474.
- Featherstone, David (2012). *Solidarity: Hidden Histories and Geographies of Internationalism*. London: Bloomsbury Publishing.
- Fischer, Leandros og Martin Bak Jørgensen (2021). "Scale-Switching as a Response to a Shrinking Space for Solidarity: A Comparison of Denmark's Venligboerne and Germany's Seebrücke", i Donatella della Porta og Elias Steinhilper (red.): *Contentious Migrant Solidarity*, 156-175. London: Routledge.
- Frederiksen, Michael (2022). "Venligboerne lukker og slukker i Frederikshavn". *Kanal Frederikshavn*, den 3. august 2022. <https://www.kanalfrederikshavn.dk/vis/nyhed/venligboerne-lukker-og-slukker-i-frederikshavn/>.
- Heiberg, Mie Leonora (2021). "Johnni, Bjarne og Merete vandt Årets Nordjyde – her er de i dag". *TV2 Nord*, den 13. september 2021. <https://www.tv2nord.dk/aarets-nordjyde/johnni-bjarne-og-merete-vandt-aarets-nordjyde-her-er-de-i-dag>.
- Herrera, Gioconda (2013). "Gender and International Migration: Contributions and Cross-Fertilizations". *Annual Review of Sociology*, 39: 471-489.
- IOM (2019). *Missing Migrants Project*. <https://missingmigrants.iom.int/region/mediterranean>.
- Jørgensen, Martin Bak (2009). *National and Transnational Identities: Turkish Organising Processes and Identity Construction in Denmark, Sweden and Germany*. Spirit PhD Series No. 19. Aalborg: Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold, Aalborg Universitet.
- Jørgensen, Martin Bak og Daniel Rosengren Olsen (2020). "Challenging Misconceptions: Danish Civil Society in Times of Crisis", i Ov Cristian Norocel, Anders Hellström og Martin Bak Jørgensen (red.): *Nostalgia and Hope: Intersections between Politics of Culture, Welfare, and Migration in Europe*, 153-167. Cham: Springer.
- Jørgensen, Martin Bak og Trine Lund Thomsen (2016). "Deservingness in the Danish Context: Welfare Chauvinism in

- Times of Crisis". *Critical Social Policy*, 36(3): 330-351.
- Karakayali, Serhat og Enrica Rigo (2010). "3. Mapping the European Space of Circulation", i Nicholas De Genova og Nathalie Peutz (red.): *The Deportation Regime*, 123-144. Durham, North Carolina: Duke University Press.
- Kleres, Jochen (2018). "Emotions in the Crisis: Mobilising for Refugees in Germany and Sweden", i Donatella della Porta (red.): *Solidarity Mobilizations in the 'Refugee Crisis'*, 209-241. Cham: Palgrave Macmillan.
- Lambert, Sébastien og Thomas Swerts (2019). "From Sanctuary to Welcoming Cities': Negotiating the Social Inclusion of Undocumented Migrants in Liège, Belgium". *Social Inclusion*, 7(4): 90-99.
- Larsen, Kristian (2015). "Fotograf om spytte-manden: Han spyttede på flere før konen sagde stop". *Ekstra Bladet*, den 8. september 2015. <https://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/fotograf-om-spytte-manden-han-spyttede-paa-flere-foer-konen-sagde-stop/5721887>.
- Lassen, Inger (2018). "Resisting Dehumanization: Citizen Voices and Acts of Solidarity". *Critical Discourse Studies*, 15(5): 427-443.
- Mikkelsen, Flemming (2001). *Integrationens paradoks – indvandrere og flygtninge i Danmark mellem inklusion og marginalisering*. Catinét.
- Mikkelsen, Flemming (2011). *Transnational identitet under forandring – indvandrernes sociale, religiøse og politiske mobilisering i Danmark 1965-2010*. Charlottenlund: Museum Tusculanums Forlag.
- Nielsen, Niki Ranch (2016). "EL-politikere skal for retten tirsdag". *Århus Stiftstidende*, den 14. august 2016. <http://stiften.dk/aarhus/EL-politikere-skal-for-retten-tirsdag/artikel/353730>.
- Norocel, Ov Cristian, Anders Hellström og Martin Bak Jørgensen (2020). *Nostalgia and Hope: Intersections between Politics of Culture, Welfare, and Migration in Europe*. Cham: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-41694-2>.
- O'Brien, Martin og Sue Penna (1998). *Theorising Welfare: Enlightenment and Modern Society*. London: Sage.
- Offe, Christian (1985). "New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics". *Social Research*, 52(4): 817-868.
- Róin, Philip (2016). "Da medborgere blev menneskesmuglere". *Information*, den 13. maj 2016.
- Stevens, Tom (2016). "'This Is a Radical Change of Our Values': Readers on Denmark's New Asylum Laws". *The Guardian*, den 3. februar 2016. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/feb/03/this-is-a-radical-change-of-our-values-readers-on-denmarks-new-asylum-laws>.
- Suárez-Krabbe, Julie, Annika Lindberg og José Arce-Bayona (2018). *Stop Killing Us Slowly: A Research Report on the Motivation Enhancement Measures and the Criminalisation of Rejected Asylum Seekers in Denmark*. The Freedom of Movement Research Collective.
- Swyngedouw, Eric (2014). "Where is the Political? Insurgent Mobilisations and the Incipient 'Return of the Political'". *Space and Polity*, 18(2): 122-136.
- Tazzioli, Martina, Glenda Garelli og Nicholas De Genova (2018). "Autonomy of Asylum?: The Autonomy of Migration Undoing the Refugee Crisis Script". *South Atlantic Quarterly*, 117(2): 239-265.

- Tilly, Charles (2008). *Contentious Performances*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tøgeby, Lise (2003). *Fra fremmedarbejdere til etniske minoriteter*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Toubøl, Jonas (2015). "September-mobiliseringen af flygtninge-solidaritetsbevægelsen". *Dansk Sociologi*, 26(4): 96-103.
- TV2 Nord (2017). "De frivillige". *TV2 Nord*, den 21. februar 2017. <https://www.tv2nord.dk/de-frivillige/de-frivillige-38Venligboerne>.
- TV 2 (2019). "Nu er paradigmeskiftet vedtaget i Folketinget". *TV 2*, den 21. februar 2019. <https://nyheder.tv2.dk/politik/2019-02-21-nu-er-paradigmeskiftet-vedtaget-i-folketinget>.
- Uitermark, Justus og Walter Nicholls (2014). "From Politicization to Policing: The Rise and Decline of New Social Movements in Amsterdam and Paris". *Antipode*, 46(4): 970-991.
- Wandrup, Katrine Frederikke (2020). "Politikere i nyt forslag: Helsingør skal have uledsagede børneflygtninge". *Helsingør Dagblad*, den 29. juli 2020. <https://helsingordagblad.dk/helsingoer/politikere-i-nyt-forslag-helsingoer-skal-have-uledsagede-boerneflygtninge>.
- Witte, Griff (2016). "Denmark, a Social Welfare Utopia, Takes a Nasty Turn on Refugees". *The Washington Post*, den 11. april 2016. https://www.washingtonpost.com/world/europe/denmark-a-social-welfare-utopia-takes-a-nasty-turn-on-refugees/2016/04/11/a652e298-f5d1-11e5-958d-d038dac6e718_story.html.
- Wodak, Ruth (2015). *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean*. London: Sage.

Noter

- 1 Kapitlet bygger på en række tidligere udgivelser af kapitlets forfatter og medforfattere om Venligboerne og de danske solidaritetsbevægelser (i særdeleshed Agustín og Jørgensen 2019; Fischer og Jørgensen 2021; Jørgensen og Olsen 2020). I 2016-2018 indsamlede jeg selv og to videnskabelige assistenter data om Venligboerne gennem en offline og online etnografisk metode. Vi deltog i arrangementer og møder, foretog en række uformelle og formelle interviews og lavede online dataindsamling. I et efterfølgende projekt (DIGINAUTS, 2018-2021) havde jeg fokus på deportation og anti-deportationsstrategier blandt danske solidaritetsbevægelser, og kapitlets anden del trækker delvist på dette materiale. Kapitlets afsluttende betragtninger om solidaritetsbevægelser og ukrainske flygtninge trækker mestendels på det forberedende arbejde til en igangværende forskningsansøgning.
- 2 Det mest udførlige arbejde vedrørende etniske minoriteters politiske indflydelse i Danmark findes i forskellige publikationer udgivet i forbindelse med Magtudredningens arbejde i 1999-2004.

